

Η λειτουργία των θεσμών της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής και μια νέα πρόταση για την μετεξέλιξή τους.

Authors: Θεόδωρος Γούπος¹, Κωνσταντίνος Βρυώνης²

Affiliations: ¹Σχολικός Σύμβουλος, 28^{ης} Σχολικής Περιφέρειας Αττικής
Αγάπης 36, 14121 Νέο Ηράκλειο, τηλ. 2102831648, 6972623485
e-mail: thgoupos@sch.gr

²Δάσκαλος, 12^ο Δημ. Σχολείο Ηρακλείου Αττικής
Μπιζανίου 34, 14121 Νέο Ηράκλειο, τηλ. 2102835081, 6974901218
e-mail: dinvrionis@gmail.com

Περίληψη

Η πολιτισμική ετερότητα απασχολεί εκτός από την ευρύτερη ελληνική κοινωνία και τη σχολική κοινότητα όλο και περισσότερο προσδίδοντας στο σχολείο ένα πολυπολιτισμικό χαρακτήρα, που πρέπει να δημιουργήσει προϋποθέσεις αποδοχής και αναγνώρισης του πλουραλισμού και της ετερότητας ως βασικών χαρακτηριστικών του κοινωνικού γίνεσθαι. Οι αλλαγές αυτές οδήγησαν στην ανάπτυξη κατάλληλων αντισταθμιστικών θεσμών, που καλούνται να βοηθήσουν τους μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές να ενταχθούν λειτουργικά στην σχολική κοινότητα.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να διερευνήσει τον πληθυσμό των αλλοδαπών μαθητών στην Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής, να καταγράψει τους αντισταθμιστικούς θεσμούς που λειτουργούν για την υποστήριξή τους και στη συνέχεια να παρουσιάσει μια πρόταση για τη μετεξέλιξη των θεσμών αυτών.

Η πρότασή μας περιλαμβάνει τη μετεξέλιξη των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων σε τμήματα «Γλωσσικής Στήριξης» που πρέπει να λειτουργούν σε κάθε σχολική μονάδα με ποσοστό πάνω από 5% αλλοδαπών μαθητών. Τα τμήματα Γλωσσικής Στήριξης να είναι ευέλικτα, να μην υπερβαίνουν τους 10 μαθητές, να τα αναλάβουν κατάλληλα επιμορφωμένοι εκπαιδευτικοί και να παραχθεί εκπαιδευτικό υποστηρικτικό υλικό. Παράλληλα οι αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης πρέπει να τύχουν εφαρμογής στο σύνολο των σχολείων της ελληνικής εκπαίδευσης και όχι μόνο στα 27 σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που λειτουργούν σήμερα.

Λέξεις κλειδιά: Διαπολιτισμική εκπαίδευση, Τάξεις Υποδοχής, Φροντιστηριακά Τμήματα, Τμήματα Γλωσσικής Στήριξης

1. Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες η Ελλάδα, μετά από μια μακρόχρονη μεταναστευτική παράδοση μετεξελίχθηκε σε χώρα υποδοχής παλιννοστούντων και αλλοδαπών, με συνέπεια τη διαφοροποίηση της δημογραφικής σύνθεσης και τη μορφοποίηση της σε πολυπολιτισμική κοινωνία. Για το λόγο αυτό η πολιτισμική ετερότητα απασχολεί εκτός από την ευρύτερη ελληνική κοινωνία και τη σχολική κοινότητα όλο και περισσότερο προσδίδοντας στο σχολείο ένα πολυπολιτισμικό χαρακτήρα.

Η πολυπολιτισμική / πολυγλωσσική σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο. Οι σύγχρονες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες, αποτέλεσμα των ανακατατάξεων στο διεθνές πολιτικό σκηνικό και των συνακόλουθων μαζικών μετακινήσεων πληθυσμιακών ομάδων, καθώς και η ανάπτυξη των τεχνολογικών και επικοινωνιακών δυνατοτήτων, έκαναν επιτακτική

την αναπροσαρμογή των εκπαιδευτικών συστημάτων και των «εθνικών» προγραμμάτων σπουδών σε προγράμματα στα οποία γίνεται ολοένα και περισσότερο διακριτή η εμφάνιση των πολιτισμικών «άλλων» στις εκφάνσεις της εκπαίδευσης (Γούπος Θ., 2006).

Είναι ανάγκη λοιπόν το σημερινό σχολείο να εμβαθύνει σε τρόπους συνεργασίας και αποδοχής, αφού η ποιότητα συνεργασίας των πολιτών σε μια πολιτισμένη κοινωνία εξαρτάται από τον τρόπο και την ποιότητα της συνεργασίας στο σχολείο (Γούπος Θ., 2006). Η αναγκαιότητα για τη δημιουργία μέσα στα σχολεία προϋποθέσεων αποδοχής, συνεργασίας και αναγνώρισης του πλουραλισμού και της ετερότητας ως βασικών χαρακτηριστικών του κοινωνικού γίνεσθαι οδήγησε στην ανάπτυξη κατάλληλων «αντισταθμιστικών θεσμών», που καλούνται να βοηθήσουν τους μαθητές που έχουν διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές ώστε να ενταχθούν λειτουργικά στην σχολική κοινότητα.

2. Θεσμικό πλαίσιο για την εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών

Η μέριμνα της πολιτείας για την εκπαίδευση των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών άρχισε δειλά – δειλά τη δεκαετία του 1970, αλλά μέχρι το 1980 εφαρμόζεται και λειτουργεί κυρίως ως αφομοιωτικό μοντέλο, με στόχο την ομοιογενοποίηση του πληθυσμού και την αποσιώπηση της ύπαρξης πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων. (Σολομών Ι., Μακρυνιωτάκη Δ., 2001: Patrick J.J. 1986).

Το 1980, ιδρύονται οι πρώτες Τάξεις Υποδοχής (Φ.Ε.Κ. 8182/Ζ/4139/20-10-80) για τα παιδιά των μεταναστών που επιστρέφουν από την Γερμανία, σηματοδοτώντας την απαρχή μιας σειράς προσπαθειών θεσμικής διαχείρισης της πολιτισμικής και γλωσσικής διαφορετικότητας των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην ελληνική εκπαίδευση.

Με το νόμο 1404 /1983 νομοθετούνται τόσο οι Τάξεις Υποδοχής όσο και ο θεσμός των Φροντιστηριακών Τμημάτων (Φ.Ε.Κ. 173/24-11-83) (Γούπος Θ., 2006). Στο νέο νόμο ορίζεται ως μοναδικός σκοπός των Τάξεων Υποδοχής η ομαλή προσαρμογή στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας.

Όπως αναφέρει ο Δαμανάκης (1998), αυτές οι τάξεις υποδοχής δεν λειτούργησαν σημαντικά στην Ελλάδα. Οι μαθητές από κράτη-μέλη της ΕΕ φοιτούν συνήθως στα ξένα σχολεία (π.χ. στη Γερμανική Σχολή) και οι αλλοδαποί μαθητές από κράτη μη μέλη (στην πλειονότητα μαθητές από οικογένειες αλλοδαπών εργαζομένων) σε Τάξεις Υποδοχής που ιδρύθηκαν σύμφωνα με το νόμο 1894/1990. Με τον παραπάνω νόμο επαναπροσδιορίζεται το πλαίσιο λειτουργίας των τάξεων υποδοχής, λαμβάνοντας υπόψη το μεταναστευτικό ρεύμα από χώρες της πρώην Ανατολικής Ευρώπης και ιδιαίτερα από την Αλβανία. Η βασικότερη αλλαγή έγκειται στο ότι οι Τάξεις Υποδοχής δεν λειτουργούν πλέον ως ανεξάρτητες τάξεις, αλλά ως τμήματα ενταγμένα στο κανονικό σχολείο, όπου διδάσκονται η Ελληνική και μαθήματα Ιστορίας και Πολιτισμού. Ο βασικός στόχος τους παραμένει ο ίδιος, δηλαδή αυτός της προσαρμογής και της ένταξης των μαθητών στις κανονικές τάξεις και γενικότερα στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Μετά τη μαζική εισροή παλιννοστούντων και αλλοδαπών, κατά τη διάρκεια 1975-85, το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων θέτει τις βάσεις για μια πιο ουσιαστική αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών αναγκών των ομάδων με ιδιαιτερότητες κοινωνικές, πολιτισμικές ή θρησκευτικές.

Σύμφωνα με υπουργική απόφαση που εκδόθηκε το 1994 (ΥΑΦ2//378/Γ1/1124,3ε) δίνεται η δυνατότητα πρόσληψης (ωρομίσθιων) διδασκόντων για την διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού των χωρών προέλευσης των αλλοδαπών μαθητών. Παρά αυτή την πρόβλεψη, δεν διδάσκονται στις Τάξεις Υποδοχής και στα Φροντιστηριακά Τμήματα η γλώσσα και ο πολιτισμός των χωρών προέλευσης (Δαμανάκης 1998). Αυτό

σημαίνει ότι η διδασκαλία στις τάξεις αυτές παραμένει ουσιαστικά προσανατολισμένη στην λογική της αντιστάθμισης του γλωσσικού ελλείμματος και της πολιτισμικής αφομοίωσης των αλλοδαπών μαθητών.

Αργότερα στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής του το ΥΠ.Ε.Π.Θ υιοθέτησε μια νέα μορφή εκπαίδευσης, τη «διαπολιτισμική εκπαίδευση». Έτσι θεσπίστηκαν τα σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Νόμος 2413/96) αφενός, και αναθεωρήθηκε το μοντέλο για τις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα αφετέρου (Υπουργική Απόφαση Φ10/20/Γ1/708/7-9-1999, ΦΕΚ 1789 τ. β' 28-9-1999).

Σκοπός της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης είναι η ένταξη των Παλινοστούτων και Αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στην ελληνική κοινωνία γενικότερα, εξασφαλίζοντας ίσες ευκαιρίες μάθησης και κοινωνικής ένταξης για όλους τους μαθητές με προώθηση και ενίσχυση εκείνων των μορφών εκπαιδευτικής παρέμβασης που δεν επιτρέπουν διαχωρισμό των μαθητών, ειδικά περιβάλλοντα και διακριτική μεταχείριση αλλά θεωρούν αυτονόητη την αρχή του ενιαίου σχολείου, τόσο σε επίπεδο σχολικής μονάδας όσο και σε επίπεδο τάξεων και τμημάτων.

Η Υ.Α.1999 προβλέπει την διαμόρφωση ενός ευέλικτου σχήματος θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης στο επίπεδο των σχολικών μονάδων, έτσι ώστε να επιτευχθεί η ομαλή και ισόρροπη ένταξη των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Σκούρτου Ε.,2004). Ο βασικός προσανατολισμός παραμένει ο ίδιος: «η εντατική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας». Ωστόσο υπάρχει μια σημαντική διαφοροποίηση από τις προηγούμενες αποφάσεις, αφού η ελληνική γλώσσα αναφέρεται ως δεύτερη γλώσσα των αλλοδαπών μαθητών. Για το λόγο αυτό η υπουργική απόφαση θεωρεί ως προσόν επιλογής των διδασκόντων για την ανάθεση του διδακτικού έργου σε αυτές τις τάξεις την εξειδίκευσή τους στην διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Στην ίδια απόφαση αναφέρεται πάλι η ανάγκη διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης. Δεν προβλέπεται όμως η πρόσληψη διδασκόντων από το υπουργείο Παιδείας, αλλά μετά από απόφαση του οικείου νομάρχη.

Με τις ρυθμίσεις αυτές επιχειρήθηκε η κάλυψη των αιτημάτων που έθετε η νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα για την εκπαίδευση.

3. Θεσμοί Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Η εκπαιδευτική πολιτική εκφράστηκε με:

1. Τα σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης
2. Τις Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.)
3. Τα Φροντιστηριακά Τμήματα (Φ.Τ.).

Τα σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, οι Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα αποτελούν τους ειδικούς θεσμούς με τους οποίους το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα επιχειρεί τα τελευταία χρόνια να απαντήσει στα αιτήματα που θέτει η νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα με τις όποιες ιδιαιτερότητές της.

Τα τελευταία χρόνια και το Ολοήμερο σχολείο, χωρίς να αποτελεί ειδικό θεσμό της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης λειτουργεί ως υποστηρικτικός θεσμός της.

Προκειμένου η εκπαίδευση παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών να γίνει περισσότερο αποτελεσματική – ενεργητική, ώστε οι μαθητές αυτοί να ενταχθούν ομαλά και ισόρροπα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στο πλαίσιο της Διαπολιτισμικής Αγωγής διαμορφώνεται ένα ευέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης, το οποίο επιτρέπει στο Σύλλογο Διδασκόντων κάθε σχολικής μονάδας Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης αφού σταθμίσει τις εκπαιδευτικές

ανάγκες των μαθητών αυτών και τις δυνατότητες της σχολικής μονάδας να επιλέξει εκείνο το σχήμα που μπορεί να λειτουργήσει ουσιαστικά και αποδοτικά. Το θεσμικό σχήμα έχει αυτή τη μορφή:

1. Τάξη Υποδοχής Ι
2. Τάξη Υποδοχής ΙΙ
3. Φροντιστηριακά Τμήματα

Το Ολοήμερο σχολείο είναι ένας καινοτόμος θεσμός που με το εμπλουτισμένο του πρόγραμμα και την ποικιλία των δραστηριοτήτων που προσφέρει, δίνει περισσότερες δυνατότητες για πολιτισμική επικοινωνία και αμοιβαία γνωριμία των παιδιών μεταξύ τους. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η καλύτερη συνεργασία, ο αμοιβαίος σεβασμός και η αποδοχή των σημερινών μαθητών και των αυριανών πολιτών, με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα. (Γούπος Θ. 2006).

3.1. Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Τα Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης που λειτουργούν σήμερα σε όλη την Ελλάδα είναι 27 (13 Δημοτικά, 8 Γυμνάσια και 6 Λύκεια). Ο αρχικός στόχος των σχολείων αυτών ήταν η προετοιμασία των μαθητών για ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα, αν και πολύ μικρό ποσοστό μαθητών φοιτούν σ' αυτά. Παρά τον αρχικό στόχο, ο «κλειστός» χαρακτήρας των σχολείων αυτών οδήγησε στον εντονότερο διαχωρισμό των γλωσσικά και πολιτισμικά διαφοροποιημένων μαθητών. Σύμφωνα με σχετικές μελέτες, τα σχολεία αυτά έχουν εν πολλοίς μετατραπεί σε σχολεία αλλοδαπών γιατί οι έλληνες γονείς τα εγκατέλειψαν φοβούμενοι ότι η πολιτιστική διαφορετικότητα και η γλωσσική ιδιαιτερότητα των μαθητών επηρεάζει αρνητικά το επίπεδο μάθησης.

3.2. Οι Τάξεις Υποδοχής

Οι Τάξεις Υποδοχής με την Υ.Α. ΦΕΚ 1789/1999 επανασχεδιάστηκαν με σκοπό να μην αποκόπτονται οι αλλοδαποί και παλιννοστούντες μαθητές από το ενιαίο σχολικό περιβάλλον. Το πρόγραμμά τους δε διαχωρίζεται από το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου. Στις Τάξεις Υποδοχής (Ι) εφαρμόζεται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας για μαθητές που πρόκειται να ενταχθούν στο ελληνικό σύστημα, ενώ η φοίτηση διαρκεί ένα έτος. Ωστόσο, είναι δυνατή και ταχύτερη επανένταξη μαθητή στην κανονική τάξη έπειτα από απόφαση των εκπαιδευτικών της Τ.Υ. και της κανονικής τάξης. Το πρόγραμμα εφαρμόζεται με παράλληλη παρακολούθηση στην κανονική τάξη μερικών μαθημάτων (π.χ. Φυσική Αγωγή, Μουσική Αγωγή, Ξένη Γλώσσα ή άλλο μάθημα σύμφωνα με απόφαση του συλλόγου διδασκόντων, σε συνεργασία με το Σχολικό Σύμβουλο).

Στις Τάξεις Υποδοχής (ΙΙ) εφαρμόζεται, μέσα στις κανονικές τάξεις, μικτό πρόγραμμα εσωτερικής και εξωτερικής γλωσσολογικής και μαθησιακής υποστήριξης των μαθητών που έχουν ενταχθεί σ' αυτές. Η φοίτηση διαρκεί μέχρι δύο διδακτικά έτη, μετά την παρακολούθηση του κύκλου της Τάξης Υποδοχής (Ι) και σε εξαιρετικές περιπτώσεις εκτείνεται στα τρία έτη.

Στον πίνακα 1 φαίνονται οι Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) που λειτούργησαν τα τελευταία χρόνια στην Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής, καθώς και ο αριθμός των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών που φοίτησαν σ' αυτά.

Πίνακας 1: Στοιχεία για τις Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) στην Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής, 2000-2009

α/α	Σχολικά έτη	Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) ανά Δ/ση Εκπ/σης							Μαθητικό δυναμικό που παρακολουθεί τις Τάξεις Υποδοχής ανά Δ/ση Εκπ/σης						
		Α' Αθ.	Β' Αθ.	Γ' Αθ.	Δ' Αθ.	Αν. Αττ.	Δυτ. Αττ.	Πειρ.	Α' Αθ.	Β' Αθ.	Γ' Αθ.	Δ' Αθ.	Αν. Αττ.	Δυτ. Αττ.	Πειρ.
1	2000-01	51	4	26	7	18	8	27	330	35	141	60	138	68	203
2	2001-02	40	43	30	35	10	4	62	425	314	269	333	117	36	618
3	2002-03	52	11	22	9	8	3	60	634	198	363	147	56	27	853
4	2003-04	22	1	17	10	2	3	12	450	26	284	135	41	25	175
5	2004-05	52	6	19	14	3	4	38	817	96	343	129	24	37	480
6	2005-06	45	3	2	13	14	3	21	727	66	44	84	197	48	278
7	2006-07	21	3	2	2	12	2	15	294	42	29	28	168	23	195
8	2007-08	9	3	2	1	12	1	8	144	43	31	33	168	15	136
9	2008-09	2	3	2	1	12	0	6	33	45	27	29	172	0	102

Πηγή: Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής και Δ/ση Σπουδών Π.Ε. ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2009.

Πίνακας 2: Συγκεντρωτικά στοιχεία για τις Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) σε πανελλήνιο επίπεδο, 1990 -2007

α/α	Σχολικά έτη	Τάξεις Υποδοχής	φοιτήσαντες		
			Παλιν/ντες	Αλλοδαποί	Σύνολο
1	1990-91	38	38	557	478
2	1991-92	54	54	834	797
3	1992-93	40	40	640	558
4	1993-94	29	29	249	223
5	1994-95	311	311	2235	3052
6	1995-96	302	302	2145	2385
7	1996-97	292	292	2224	2448
8	1997-98	500	500	2462	2565
9	1998-99	422	422	2388	2676
10	1999-00	319	319	1790	2038
11	2000-01	422	422	1390	1570
12	2001-02	490	490	1104	2999
13	2002-03	558	558	1892	6153
14	2003-04	347	347	1137	3916
15	2004-05	427	427	1217	5159
16	2005-06	322	322	1518	2990
17	2006-07	319	319	1458	3646

Πηγή: Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής και Δ/ση Σπουδών Π.Ε. ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2008.

3.3. Τα Φροντιστηριακά Τμήματα

Στα Φροντιστηριακά Τμήματα παρέχεται υποστηρικτική διδασκαλία μέχρι 10 ώρες την εβδομάδα σε παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές, που είτε φοίτησαν είτε όχι σε Τάξεις Υποδοχής, αντιμετωπίζουν περαιτέρω γλωσσικές δυσκολίες. Η λειτουργία αυτών των τμημάτων πραγματοποιείται εκτός του σχολικού ωραρίου.

Στον πίνακα 3 φαίνονται τα Φροντιστηριακά Τμήματα που λειτούργησαν τα τελευταία χρόνια στην Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής, καθώς και ο αριθμός των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών που φοίτησαν σ' αυτά.

Πίνακας 3: Στοιχεία για τα Φροντιστηριακά Τμήματα (Φ.Τ.) στην Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής, 2000-2009

α/α	Σχολικά έτη	Φροντιστηριακά Τμήματα (Φ.Τ.) ανά Δ/ση Εκπ/σης							Μαθητικό δυναμικό που παρακολουθεί τα Φροντιστηριακά Τμήματα ανά Δ/ση Εκπ/σης						
		Α' Αθ.	Β' Αθ.	Γ' Αθ.	Δ' Αθ.	Αν. Αττ.	Δυτ. Αττ.	Πειρ.	Α' Αθ.	Β' Αθ.	Γ' Αθ.	Δ' Αθ.	Αν. Αττ.	Δυτ. Αττ.	Πειρ.
1	2000-01	33	51	30	42	13	0	76	135	320	193	247	78	0	476
2	2001-02	40	43	30	35	10	0	62	425	314	269	333	117	0	618
3	2002-03	27	32	34	19	6	0	58	293	219	219	151	71	0	442
4	2003-04	22	13	27	0	4	0	74	209	92	172	0	510	0	571
5	2004-05	24	12	17	7	2	0	31	192	86	119	59	16	0	281
6	2005-06	21	11	25	6	5	0	27	168	93	167	39	38	0	174
7	2006-07	42	8	17	8	10	7	35	210	48	85	48	51	35	245
8	2007-08	45	5	13	7	11	6	42	225	31	78	42	67	32	252
9	2008-09	63	3	15	9	11	6	56	315	21	79	63	69	37	336

Πηγή: Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής και Δ/ση Σπουδών Π.Ε. ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2009.

Πίνακας 4: Συγκεντρωτικά στοιχεία για τα Φροντιστηριακά Τμήματα (Φ.Τ.) σε πανελλήνιο επίπεδο, 1990 -2008

α/α	Σχολικά έτη	Φροντιστηριακά τμήματα	φοιτήσαντες		
			Παλιν/ντες	Αλλοδαποί	Σύνολο
1	1990-91	656	1909	1872	4437
2	1991-92	729	2969	2633	6331
3	1992-93	724	2750	2601	6075
4	1993-94	55	300	286	641
5	1994-95	998	3759	3760	8517
6	1995-96	1005	4541	3980	9526
7	1996-97	1024	3626	3469	8119
8	1997-98	701	2081	2245	4326
9	1998-99	701	2177	2216	4393
10	1999-00	701	2177	2216	4393
11	2000-01	556	1731	1752	3483
12	2001-02	490	1014	2999	4103
13	2002-03	373	593	2159	2752
14	2003-04	264	1302	1020	1322
15	2004-05	186	1331	259	1335
16	2005-06	147	440	567	1007
17	2006-07	142	448	497	985
18	2007-08	138	481	623	1104

Πηγή: Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής και Δ/ση Σπουδών Π.Ε. ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2008.

3.4. Το Ολοήμερο σχολείο και η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Το Ολοήμερο σχολείο με το διευρυμένο ωράριο λειτουργίας του, τις αναβαθμισμένες συνθήκες υλικοτεχνικής υποδομής, το εμπλουτισμένο πρόγραμμα σπουδών με δραστηριότητες κοινωνικού και πολιτιστικού περιεχομένου, αλλά και τη μαζικότητα του μαθητικού πληθυσμού που φοιτά σ' αυτό, αποτελεί ισχυρό μέσο προώθησης των στόχων της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.

Το Ολοήμερο σχολείο αποτελεί δυνάμει μια αξιόπιστη πρόταση για την επίτευξη των στόχων της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, στη βάση της αρχής του ενιαίου σχολείου. Με το Νόμο 2525/23-9-1997 τ. Α', καθιερώνεται η λειτουργία του νέου θεσμού του Ολοήμερου σχολείου, που προσφέρει ένα πλούσιο και αναβαθμισμένο πρόγραμμα μαθημάτων και δραστηριοτήτων, το οποίο στοχεύει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των μαθητών και στην εμπέδωση των γνώσεων και δεξιοτήτων που διδάσκονται σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα. Επιπλέον, αξιοποιεί τον απογευματινό χρόνο παραμονής των παιδιών στο σχολείο με την πλήρη ευθύνη και εποπτεία των εκπαιδευτικών.

Χαρακτηριστικά του Ολοήμερου Προγράμματος που εξυπηρετούν τους στόχους της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης είναι:

- α. Η πολύωρη παραμονή των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον συμβάλλει σε μεγαλύτερο βαθμό στην ανάπτυξη της συνεργασίας τους και της αλληλοκατανόησης.
- β. Ο εμπλουτισμός του προγράμματος με νέες σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας και καινοτόμα προγράμματα δράσης, όπως προαναφέρθηκαν, συμβάλλει στην εμπλοκή στην πραγματοποίησή τους και των αλλόγλωσσων μαθητών, οι οποίοι μέσα στα περιορισμένα χρονικά όρια λειτουργίας του κλασικού προγράμματος έχουν λιγότερο χρόνο έκφρασης και ανάπτυξης δημιουργικών δραστηριοτήτων.
- γ. Εμπλοκή των γονέων. Η εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία του Ολοήμερου σχολείου προϋποθέτει τη συμμετοχή και τη συνεργασία όλων των φορέων της σχολικής κοινότητας και προπαντός των γονέων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εξοικείωση των γονέων που έχουν πολιτισμικές ιδιαιτερότητες με τη σχολική κοινότητα και κατ' επέκταση την καλύτερη ενσωμάτωσή τους στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Το Ολοήμερο σχολείο αποτελεί έμμεσα ένα είδος «αγωγής γονέων» με θετικά αποτελέσματα τόσο για τους γονείς όσο και για τους μαθητές.
- δ. Οικονομικό όφελος, κυρίως για τις οικονομικά ασθενέστερες οικογένειες, με την παροχή δραστηριοτήτων στις οποίες εναλλακτικά μπορούν να στέλνουν τα παιδιά τους. (Γούπος Θ. 2006).

4. Το μαθητικό δυναμικό παλιννοστούντων και αλλοδαπών στα δημοτικά σχολεία του νομού Αττικής την τελευταία διετία

Όπως παρατηρούμε παρακάτω (πίνακες 5,6) το σύνολο παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών σ' ολόκληρη τη χώρα κυμαίνεται σε ποσοστό περίπου 11% στο σύνολο του αντίστοιχου μαθητικού δυναμικού (λιγότερο από 1% παλιννοστούντες και περισσότερο από 10% αλλοδαποί). Παρατηρούμε επίσης ότι υπάρχει αυξητική τάση τόσο του συνολικού ποσοστού όσο και του ποσοστού των αλλοδαπών σε σχέση με τους παλιννοστούντες. Το αντίστοιχο ποσοστό στο μαθητικό δυναμικό για το νομό Αττικής ανεβαίνει στο 13,44% και είναι ακόμα μεγαλύτερη η μείωση στο ποσοστό των παλιννοστούντων σε σχέση με το σύνολο της χώρας στο μισό και αύξηση στο ποσοστό των αλλοδαπών.

Πίνακας 5: Παλινοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές στα Δημοτικά σχολεία στο σύνολο της χώρας και στο νομό Αττικής (Έναρξη 2006/2007)

Σύνολο Ελλάδας			Αττική		
Σύνολο μαθητικού δυναμικού	639.685	100 %	Σύνολο μαθητικού δυναμικού	221434	100 %
Σύνολο παλιν/ντων και αλλοδαπών	66.187	10,35 %	Σύνολο παλιν/ντων και αλλοδαπών	27368	12,36 %
Παλινοστούντες	5.340	0,83 %	Παλινοστούντες	1.045	0,47 %
Αλλοδαποί	60.847	9,52 %	Αλλοδαποί	26.323	11,89 %

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας 2007

Πίνακας 6: Παλινοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές στα Δημοτικά σχολεία στο σύνολο της χώρας και στο νομό Αττικής (Έναρξη 2007/2008)

Σύνολο Ελλάδας			Αττική		
Σύνολο μαθητικού δυναμικού	639.961	100 %	Σύνολο μαθητικού δυναμικού	213970	100 %
Σύνολο παλιν/ντων και αλλοδαπών	70.594	11,03 %	Σύνολο παλιν/ντων και αλλοδαπών	28758	13,44 %
Παλινοστούντες	5.239	0,82 %	Παλινοστούντες	871	0,41 %
Αλλοδαποί	65.355	10,21 %	Αλλοδαποί	27887	13,03 %

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας 2008

Πίνακας 7: Παλινοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές κατά Τάξη στα Δημοτικά σχολεία στο σύνολο της χώρας και στο νομό Αττικής (Έναρξη 2006/2007)

Τάξεις	Σύνολο Ελλάδας			Αττική					
	Παλινοστ.	Αλλοδαποί	Σύνολο	Παλινοστ.		Αλλοδαποί		Σύνολο	
				%	%	%	%	%	%
Τάξη Α΄	527	11.885	12.412	92	17,46	5.104	42,94	5.196	41,86
Τάξη Β΄	684	10.020	10.704	118	17,25	4.393	43,84	4.511	42,14
Τάξη Γ΄	776	9.331	10.107	120	15,46	4.090	43,83	4.210	41,65
Τάξη Δ΄	970	9.538	10.508	194	20,00	4.049	42,45	4.243	40,38
Τάξη Ε΄	1.066	9.727	10.793	223	20,91	4.184	43,01	4.407	40,83
Τάξη ΣΤ΄	1.317	10.346	11.663	298	22,63	4.503	43,52	4.801	41,16
ΣΥΝΟΛΟ	5.340	60.847	66.187	1.045	19,57	26.323	43,26	27.368	41,35

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας 2007

Με αναγωγή (πίνακας 6) μπορούμε να δούμε επίσης ότι στην Αττική βρίσκεται αυτή τη στιγμή περίπου το 16,5% των παλινοστούντων και το 42,7% των αλλοδαπών της χώρας.

Παρατηρούμε επίσης (πίνακας 7) μείωση των παλινοστούντων προς τις μικρότερες τάξεις, ενώ αντίθετα οι αλλοδαποί είναι περίπου ίδιοι σε όλες τις ηλικίες.

Τέλος όπως φαίνεται (πίνακας 8) το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό αλλοδαπών (68,60%) συγκεντρώνει η νομαρχία Αθηνών. Αυτό είναι φυσικό μια και δίνει περισσότερες ευκαιρίες για εργασία, ενώ διαθέτει και περιοχές με φθηνότερα ενοίκια. Αντίθετα η Δυτική Αττική παρουσιάζει το μικρότερο ποσοστό εγκατάστασης αλλοδαπών και παλιννοστούντων στην Αττική και τούτο οφείλεται κυρίως στις δυσκολίες εύρεσης εργασίας στην περιοχή λόγω και της παρουσίας της σημαντικής μειονοτικής πληθυσμιακής ομάδας των ρομά. Η ανάλυση των στοιχείων του πίνακα 9 μπορεί να μας δείξει και τους τόπους προτίμησης εγκατάστασης ανάλογα με τη χώρα προέλευσης.

Πίνακας 8: Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές κατά διαμέρισμα στα Δημοτικά σχολεία του νομού Αττικής (Έναρξη 2006/2007)

	Αττική	Νομαρχία Αθηνών	Ανατολική Αττική	Δυτική Αττική	Πειραιάς
Παλιννοστούντες	1045	643	188	69	145
Αλλοδαποί	26323	18130	3645	1052	3496
Σύνολο	27368	18773	3833	1121	3641
Ποσοστό %	100 %	68,60%	14 %	4,10%	13,30%

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας 2007

Πίνακας 9: Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές κατά Χώρα Προέλευσης στα Δημοτικά σχολεία του νομού Αττικής (Έναρξη 2006/2007)

	Αττική		Νομαρχία Αθηνών		Ανατολ. Αττική		Δυτική Αττική		Πειραιάς	
	Παλιν.	Αλλοδ.	Παλιν.	Αλλοδ.	Παλιν.	Αλλοδ.	Παλιν.	Αλλοδ.	Παλιν.	Αλλοδ.
Γερμανία	73	24	44	16	14	3	7	1	8	4
Λοιπή Ε. Έ.	84	494	50	381	21	64	4	10	20	612
Αλβανία	351	11247	262	6948	23	2021	9	39	46	1666
Ανατ. Ευρώπη	22	1070	19	805	1	109	2	34	-	122
Λοιπή Ευρώπη	7	1	7	1						
Πρώην ΕΣΣΔ	280	1108	113	807	94	119	31	35	42	147
Αραβικές χώρες	18	634	9	534	1	33		4	8	63
Λοιπή Ασία	17	335	14	216		78	1	11	2	30
ΗΠΑ - Καναδάς	126	12	81	8	29	3	4		12	1
Λοιπή Αμερική	30	36	13	17	4	2		2	13	15
Νότια Αφρική	10	1	10			1				
Λοιπή Αφρική	7	76	6	69	1	3				4
Ωκεανία	17	3	13	3					4	
Άγνωστη	3		2						1	
ΣΥΝΟΛΟ	1045	15041	643	9805	188	2436	58	136	156	2664

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας 2007

5. Συμπεράσματα

Η φοίτηση των παιδιών των μεταναστών στο σχολείο ήταν ανεπίσημη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 αρχίζει η καταγραφή των μεταναστών και παλιννοστούντων μαθητών στα ελληνικά σχολεία.

Τα επόμενα χρόνια έγιναν αλλαγές και βελτιώσεις τόσο στην εκπαίδευση όσο και στο καθεστώς των μεταναστών. Η αύξηση της οικογενειακής μετανάστευσης συνετέλεσε στη μεγάλη αύξηση του πληθυσμού των μεταναστών και των παλιννοστούντων μαθητών από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 μέχρι σήμερα.

Η εκπαίδευση παρά την υιοθέτηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που συνδέεται με την ισότητα, το σεβασμό της ετερότητας, την αλληλεγγύη, την αλληλεπίδραση και την εξάλειψη των εθνικιστικών συμπεριφορών, δεν έχει καταφέρει να απεγκλωβιστεί από την προτεραιότητα της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας για όλους τους μετανάστες και την περιθωριοποίηση των μητρικών γλωσσών των μεταναστών μαθητών.

Είναι προφανές ότι το μέγεθος του προγράμματος διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που θέσπισε ο σχετικός νόμος παρά τα θετικά του στοιχεία αποδεικνύεται πολύ ελλιπές μπροστά στη σύγχρονη πραγματικότητα του μαθητικού πληθυσμού.

Σύμφωνα με το νόμο, η διαπολιτισμική εκπαίδευση αφορά μόνο τους αλλοδαπούς μαθητές. Στην πραγματικότητα όμως, και αυτό αποτελεί σήμερα κοινό παρονομαστή όλων των διαπολιτισμικών προσεγγίσεων, η διαπολιτισμική εκπαίδευση πρέπει να απευθύνεται τόσο στους γηγενείς όσο και στους αλλοδαπούς μαθητές και αυτό επειδή οι προκλήσεις και τα σημαντικότερα προβλήματα ένταξης των αλλοδαπών μαθητών σχετίζονται άμεσα με την ποιότητα της επικοινωνίας μεταξύ των δυο αυτών ομάδων (Unicef 2001). Στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι να αφυπνίσει και να καλλιεργήσει τη συνείδηση και τον αναστοχασμό σε όλους τους μαθητές για τον κοινωνικό και πολιτισμικό πλουραλισμό.

Η εφαρμογή των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε ορισμένα και μόνο σχολεία δεν προωθεί ούτε την ιδέα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ως διάστασης της ενιαίας παιδείας αλλά ούτε και την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών, αφού συμβάλλει στην στερεοτυπική αναπαραγωγή «των ιδιαίτερων εθνοπολιτισμικών γνωρισμάτων τους» (Σκούρτου Ε., 2004).

Όσον αφορά στις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα αν και πιο πολυάριθμα δεν φαίνονται να πετυχαίνουν τους στόχους τους. Αναλύοντας κανείς διαχρονικά τους στόχους τους καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτοί εξαντλούνται σχεδόν αποκλειστικά στην πολιτισμική και γλωσσική αφομοίωση των αλλοδαπών μαθητών. Ένα άλλο βασικό πρόβλημα των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων είναι αυτό της πρόσληψης διδακτικού προσωπικού. Κατά κανόνα, στις τάξεις αυτές διδάσκουν αναπληρωτές εκπαιδευτικοί με αποτέλεσμα να παρατηρείται μια συνεχής εναλλαγή του διδακτικού προσωπικού και να μην υπάρχει συνέχεια. Τα τελευταία χρόνια δε, παρατηρείται συνεχής μείωση των ποσοστών φοίτησης στα τμήματα αυτά.

Πίνακας 10: Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές που φοίτησαν σε Τ.Υ. και Φ.Τ. στα Δημοτικά σχολεία του νομού Αττικής (Εναρξη 2007/2008)

Σύνολο παλιν/ντων και αλλοδαπών		Αριθμός μαθητών που προτάθηκε να φοιτήσουν σε Τ.Υ.		Αριθμός μαθητών που φοιτούν στις Τ.Υ.		Αριθμός μαθητών που φοιτούν στα Φ.Τ.	
28758	100 %	1.542	5,36 %	458	1,59 %	1.280	4,45 %

Πηγή: Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής και Δ/ση Σπουδών Π.Ε. ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2008

Στο νομό Αττικής μόνο το 5,27% του συνόλου των παλιννοστούντων και αλλοδαπών προτάθηκε για να φοιτήσει στις Τάξεις Υποδοχής (2007) και κατέληξε να φοιτήσει μόλις το 1,59%, ενώ στα Φροντιστηριακά Τμήματα το ποσοστό φοίτησης ήταν επίσης μικρό 4,45% του συνόλου παλιννοστούντων και αλλοδαπών. Τα

ποσοστά διατηρούνται σημαντικά υψηλότερα για τη περιφέρεια του Πειραιά σε σχέση με την υπόλοιπη Αττική. Φαίνεται επίσης πως στη Νομαρχία Αθηνών περισσότερες Τ.Υ. και Φ.Τ. λειτούργησαν στην Α΄ και στη Γ΄ Αθηνών και λιγότερες στη Β΄ και στη Δ΄ Αθηνών. Η Δ΄ Αθήνας σε σχέση με τη Β΄ Αθήνας έχει περισσότερες Τ.Υ. και λιγότερα Φ.Τ. Βέβαια δεν έχει γίνει μια συστηματική αξιολόγηση των μέτρων αυτών για να μπορούμε να έχουμε και άλλα στοιχεία όπως αλλαγή στην επίδοση και γενικότερη ένταξη στο σχολικό περιβάλλον.

Ένα πολύ σημαντικό θέμα είναι το γεγονός ότι τα παιδιά των οικονομικών μεταναστών ζουν σε καθεστώς νομικής αβεβαιότητας και προσωρινότητας, κάτι που αναπόφευκτα επηρεάζει αρνητικά την ένταξη των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον. Συχνή είναι και η έλλειψη «χαρτιών» εγγραφής. Τα παιδιά των παράνομων μεταναστών εγγράφονται ανεπίσημα στα σχολεία της χώρας, χωρίς την κινητοποίηση των κατασταλτικών μηχανισμών. Η αβεβαιότητα όμως του καθεστώτος διαμονής των γονέων αναπόφευκτα επηρεάζει αρνητικά την ένταξη των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον γιατί δεν γνωρίζουν αν πρέπει να επενδύσουν συναισθηματικά και γνωστικά στο νέο τους περιβάλλον αφού η διαμονή τους στη χώρα κρέμεται συνέχεια από μια γραφειοκρατική κλωστή.

Πρόβλημα είναι και η έλλειψη στοιχείων για το σύνολο του μεταναστευτικού πληθυσμού, παρά της προσπάθειας του ΙΠΟΔΕ, που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση κρατικής εκπαιδευτικής πολιτικής.

Μια επιπλέον δυσκολία που φαίνεται να παρουσιάζει η διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα, όπως προείπαμε, είναι το γεγονός ότι μέχρι τώρα δεν λαμβάνει υπόψη της, στα προγράμματα που έχουν αναπτυχθεί, τη μητρική γλώσσα των μαθητών. Η αναφορά στην ανάγκη διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των χωρών προέλευσης αποτελεί σαφώς θετικό στοιχείο. Τίθεται όμως το ερώτημα κατά πόσο είναι εφικτή η υλοποίηση των παραπάνω, όταν δεν υφίστανται οι ανάλογες δομές. Η πολιτιστική και γλωσσική διαφορετικότητα των δίγλωσσων μαθητών εντοπίζεται στην ελλιπή τους γνώση της ελληνικής γλώσσας. Η καλή και γρήγορη εκμάθηση των ελληνικών θα μπορούσε να επιτευχθεί με καλύτερα αποτελέσματα αν αναπτύσσαμε τη λειτουργική σχέση μεταξύ των δύο γλωσσών. Είναι γνωστό ότι οι μαθητές μαθαίνουν κατασκευάζοντας τη νέα γνώση στηριζόμενοι πάνω στις προϋπάρχουσες γνώσεις που έχουν. Έτσι συχνά ανατρέχουν για την κατανόηση μιας έννοιας στη μητρική τους γλώσσα. Η στήριξη λοιπόν της μητρικής γλώσσας παράλληλα με την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας θα έχει καλύτερα αποτελέσματα στη μάθηση όλων των γνωστικών αντικειμένων από τους μαθητές.

Επειδή όμως η μάθηση είναι κοινωνικά προσδιορισμένη (Vygotsky), επενδύεται και συναισθηματικά. Οι μετανάστες μαθητές, υποστηρίζονται καλύτερα στη μάθηση, όταν αναγνωρίζεται έμπρακτα η ταυτότητά τους και νιώθουν ότι όχι μόνο επιτρέπεται να φέρουν στην τάξη ένα χαρακτηριστικό τους γνώρισμα, μια συγκεκριμένη γνώση που φέρνουν από το σπίτι ή τον τόπο καταγωγής τους αλλά και ότι αυτό που φέρνουν έχει αξία για ολόκληρη την τάξη.

Το βασικότερο συμπέρασμα είναι ότι οι υφιστάμενες δομές και ο αφομοιωτικός τους προσανατολισμός οδηγούν στη σταδιακή απαξίωση του πολιτισμικού και γλωσσικού κεφαλαίου των αλλοδαπών μαθητών γεγονός, που αποβαίνει εις βάρος της ομαλής σχολικής και κοινωνικής ένταξής τους.

6. Μια νέα πρόταση για τη μετεξέλιξη των Τάξεων Υποδοχής (Τ.Υ.) και των Φροντιστηριακών Τμημάτων (Φ.Τ.)

Θεωρούμε πως οι αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης πρέπει να τύχουν εφαρμογής στο σύνολο των σχολείων της ελληνικής εκπαίδευσης και όχι μόνο στα 27 σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που λειτουργούν σήμερα σε όλη την Ελλάδα (13 Δημοτικά, 8 Γυμνάσια και 6 Λύκεια).

Όσο για τις Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) και τα Φροντιστηριακά Τμήματα (Φ.Τ.) φαίνεται πως έχουν κλείσει τον κύκλο τους.

Τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσουν οι αλλοδαποί μαθητές στο γλωσσικό μάθημα μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω ενός νέου υποστηρικτικού θεσμού των «τμημάτων Γλωσσικής Στήριξης». Τα τμήματα Γλωσσικής Στήριξης πρέπει να λειτουργούν σε κάθε σχολική μονάδα με ποσοστό πάνω από 5% αλλοδαπών μαθητών. Πρέπει να είναι ευέλικτα, να μην υπερβαίνουν τους 5-6 μαθητές ανά τμήμα και να ενταχθούν στη λειτουργία του Ολοήμερου σχολείου.

Πιστεύουμε πως με τα τμήματα Γλωσσικής Στήριξης μπορεί να δοθεί ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, αλλά με πιο αποτελεσματικές διδακτικές προσεγγίσεις. Πρέπει να κατανοήσουμε ότι πρόκειται για δεύτερη γλώσσα, την οποία οι μετανάστες μαθητές είναι ανάγκη να μάθουν γρήγορα και καλά ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολείου συνολικά και σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Για να γίνει αυτό, θεωρούμε ότι ο πιο πρόσφορος γνωστικά αλλά και ο πιο γρήγορος τρόπος, δεν είναι η απευθείας εστίαση στην Ελληνική, αλλά η ανάδειξη στις σχέσεις ανάμεσα στην Ελληνική και στη μητρική γλώσσα. Στον πίνακα 11 φαίνονται οι κυρίαρχες μητρικές γλώσσες που ομιλούνται από τους παλιννοστούντες και τους αλλοδαπούς.

Πίνακας 11: Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές ανά μητρική γλώσσα στα Δημοτικά σχολεία του νομού Αττικής (Εναρξη 2007/2008)

<i>Αλβανική</i>	<i>Ελληνική</i>	<i>Αραβική</i>	<i>Ρώσικη</i>	<i>Ουκρανική</i>	<i>Αγγλική</i>	<i>Αρμενική</i>	<i>Λοιπές</i>
19.698	1.527	1.363	926	325	293	181	3.000

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας 2007

Για να επιτευχθεί όμως ο παραπάνω στόχος, της διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των χωρών προέλευσης προϋποθέτει τη χάραξη μιας πολιτικής σε κεντρικό επίπεδο με την ανάπτυξη κατάλληλων αναλυτικών προγραμμάτων και διδακτικών εγχειριδίων καθώς και αντίστοιχης μεθόδου διδασκαλίας, μια και η μετάδοση των εκπαιδευτικών μηνυμάτων και επομένως η μάθηση, επιτυγχάνεται με τη χρήση και το συνδυασμό όλων εκείνων των στοιχείων που καθορίζουν και χαρακτηρίζουν μια σωστή οργάνωση της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας.

Το διδακτικό αυτό υλικό, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις πραγματικές καταστάσεις μιας χώρας ή μιας περιοχής στην οποία ζουν, δρουν και κινούνται οι μαθητές που το χρησιμοποιούν, να είναι δηλαδή απόλυτα προσαρμοσμένο στα δεδομένα, τις ειδικές ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της συγκεκριμένης ομάδας – στόχου (Μήτσης Ν. 2007). Το υλικό θα πρέπει να βασίζεται στη νέα διδακτική προσέγγιση της γλώσσας που είναι η επικοινωνιακή προσέγγιση. Με τον τρόπο αυτό η ένταξη των μαθητών στην ελληνική πραγματικότητα θα είναι πιο ομαλή, σεβόμενη την πολιτιστική τους ταυτότητα και επενδύοντας στις εμπειρίες, στις ικανότητες και στα χαρακτηριστικά που ήδη διαθέτουν.

Παράλληλα με τα τμήματα Γλωσσικής στήριξης προτείνεται η εξατομικευμένη προσέγγιση μέσα στην κανονική τάξη για την ενίσχυση των αλλοδαπών μαθητών. Η εισαγωγή των Νέων Τεχνολογιών στο σχολικό πρόγραμμα μπορεί να βοηθήσει καθοριστικά στον τομέα αυτό.

Η όλη προσπάθεια μπορεί να συνεπικουρείται με τη συμμετοχή των παιδιών στις υπόλοιπες καινοτόμες δράσεις του Ολοήμερου Προγράμματος, με βιωματικές προσεγγίσεις που καλλιεργούν την κοινωνικότητα, την ικανότητα στις διαπροσωπικές σχέσεις, αναπτύσσουν τη συνεργατικότητα και τη δημιουργικότητα και τονώνουν την αυτοεκτίμηση. Τα μέτρα αυτά αμβλύνουν τις εκπαιδευτικές ανισότητες, στηρίζουν σε μαθησιακά θέματα τους μαθητές αυτούς και τους δίνουν τη δυνατότητα για «ισότιμη» συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διοργάνωση γιορτών και διάφορων εκδηλώσεων, όπως ο «Μήνας» ή η «Εβδομάδα του αλλοδαπού μαθητή» από τη σχολική μονάδα, όπου θα παρουσιάζονται από τους αλλοδαπούς μαθητές – με τη συμπαράσταση και των γονέων - ήθη και έθιμα της πατρίδας τους, χοροί ή άλλα σχετικά, θα πρέπει να αποτελούν κομμάτια του ετήσιου προγραμματισμού της σχολικής μονάδας.

Η εύρυθμη λειτουργία των τμημάτων Γλωσσικής Στήριξης, στη βάση της ανάδειξης της σχέσης της ελληνικής γλώσσας με τις αντίστοιχες μητρικές γλώσσες των μαθητών, προϋποθέτει την ανάθεσή τους σε έμπειρο προσωπικό που θα έχει την κατάλληλη επιμόρφωση αλλά και επάρκεια στη γνώση της μητρικής γλώσσας. Η εύρεση ατόμων με επάρκεια στη μητρική γλώσσα των μαθητών – ως διδασκόντων ή βοηθών – απαιτεί τη συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις για την καλύτερη δυνατή διευθέτηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Τέλος, η εκπόνηση εκπαιδευτικών πειραματικών σχεδίων που θα συνδέουν τη θεωρία με την πράξη θεωρούνται απαραίτητα στην όλη ανανεωτική προσπάθεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Patrick J. J., (1986), *Immigration in the Curriculum, Social Education*, p. 172.
2. Γκότοβος Αθ., (2002). *Εκπαίδευση και Ετερότητα, Ζητήματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα.
3. Γούπος Θ., Μήνας Αθ., (2006). *Η σημερινή κατάσταση του Ολοήμερου Σχολείου, στο εισηγήσεις στα Κεντρικά Επιμορφωτικά Σεμινάρια Στελεχών της Εκπαίδευσης*, επιμ. Γούπος Θ., Μήνας Αθ., (2006). Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Απρίλιος.
4. Γούπος Θ., Μήνας Αθ., *Το Ολοήμερο σχολείο ως υποστηρικτικός θεσμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, Πρακτικά του Συνεδρίου του ΚΕ.Δ.ΕΚ του Πανεπιστημίου Πατρών, Πάτρα 2006, τόμος Ι, σσ. 303-312.*
5. Δαμανάκης, Μ. (1998). *Η Εκπαίδευση των Παλινοστούντων και των Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα*. Αθήνα: Gutenberg
6. ΚΕΔΑ – Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, *Φυλλάδιο για το Πρόγραμμα σχολικής και κοινωνικής ένταξης των Παλινοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών*.
7. Μήτσης Ν. - Μήτση Α., (2007). *Ετερότητα στη Σχολική Τάξη και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων, Κεφ. 6^ο: Η διδασκαλία της γλώσσας σελ. 83-108*, ΥΠΕΠΘ/ Παν.Θεσ., Βόλος.
8. Νόμος 1404/83, Φ.Ε.Κ. 173/24-11-83
9. Νόμος 1894/1990, Φ.Ε.Κ. 110/27-8-1990, τεύχος Α', «Για την Ακαδημία Αθηνών και άλλες εκπαιδευτικές διατάξεις», [Άρθρο 45: *Τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα*]
10. Νόμος 2413/96.
11. Νόμος 2525/23-9-1997, τ. Α'

12. Σκούρτου Ε., Βρατσάλης Κ., Γκόβαρης Χ. (2004), *Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση. Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης.*, ΙΜΕΠΟ, Αθήνα, 2004.
13. Σολομών Ι. & Μακρυνιώτη Δ., (2001). *Πρότυπα και χρήσεις του Πολιτισμού στην εκπαίδευση*, Πάκος Θ., επιμ., *Κοινωνία των 2/3*, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
14. Υπουργική Απόφαση Φ10/20/Γ1/708/7-9-1999, ΦΕΚ 1789 τ. β΄ 28-9-1999, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ίδρυση και λειτουργία Τ.Υ. και Φ.Τ.
15. Φ.Ε.Κ. 8182/Ζ/4139/20-10-80

Σύντομα βιογραφικά σημειώματα

1. Ο **Θεόδωρος Γούπος** είναι Σχολικός Σύμβουλος της 28^{ης} Περιφέρειας Αττικής
2. Ο **Κωνσταντίνος Βρυώνης** είναι δάσκαλος στο 12^ο Δημ.Σχολείο Ηρακλείου Αττικής.